

Kripto Paraya Yönelik Mali Öneriler: Bilgi Edinme Yoluyla Vergi Denetimi ve Değer Artışı Kazancı Üzerinden Vergilendirme¹

Öner GÜMÜŞ, Ersin Nail SAĞDIÇ²

Kripto Paraya Yönelik Mali Öneriler: Bilgi Edinme Yoluyla Vergi Denetimi ve Değer Artışı Kazancı Üzerinden Vergilendirme

Fiscal Proposals For Crypto Currency: Tax Audit Via Knowledge Acquisition and Taxation Over Gains From Appreciation

Özet

Abstract

Kriptografinin kullanılması suretiyle bağlanan ve güvenilir olduğu kabul edilen kayıt sistemi blok zincir olarak adlandırılır. Blok zincir kullanımıyla ilk kripto para olan Bitcoin, Satoshi Nakamoto tarafından geliştirilmiştir. Birçok avantajı ve dezavantajı bulunan kripto para Türkiye’de de popüler hale gelmiştir. Bunun göstergesi de kripto para kullanımında Türkiye’nin dünyada dördüncü, Avrupa’da birinci olmasıdır. Ancak söz konusu popülerite hem bazı dolandırıcılık olaylarına hem de seçmen tercihlerinin çarpıtılmasına yol açmaktadır. Bu durumu vergi denetimi ve vergilendirme ile önlemek mümkündür. Bu kapsamda çalışmada ulaşılan sonuçlar kripto paranın dijital paraya çevrilmesi ve böylelikle Merkez Bankası’na tanınması, bilgi edinme yoluyla vergi denetimi yapılması ve değer artışı kazancı üzerinden vergilendirme yapılmasıdır.

The registration system linked by using cryptography and accepted as safe is called blockchain. With the use of blockchain, the first cryptocurrency bitcoin is developed by Satoshi Nakamoto. Crypto currency having lots of advantages and disadvantages also becomes popular in Turkey. The indication of this is that Turkey becomes the fourth country in the world and first country in the Europe in terms of crypto currency use. However, this popularity causes some frauds and voters’ preferences to distort. Prevention of these events is possible by tax audit and taxation. Within this scope, the results reached in this study are to convert crypto currency into digital currency and hence to be recognized by central bank, to realize tax audit by means of knowledge acquisition and levying taxes over gains from appreciation.

Anahtar Kelimeler: Blok Zincir, kripto para, vergi denetimi, değer artışı kazancı.

Keywords: Blockchain, crypto currency, tax audit, gains from appreciation

Makale Türü: Araştırma

Paper Type: Research

1. Giriş

Finansal ekonomi ekonomik birimlerin eskiden bu yana ilgi alanı olmuştur. Günümüzde ise bu ilgi kripto para ile ortaya çıkmıştır. Özellikle kripto para işlemlerinin gizli olması ve kazançların oldukça yüksek olması yatırımcıların gelir elde etme isteğini arttırmaktadır. Bununla birlikte kripto para piyasasındaki işlemler gizlilik arz etmektedir. Gizlilik kelimesi her ne kadar olumlu gibi algılsa da yatırılan paralar merkezi bir otorite olmadığı için tamamen şirket yöneticilerinin inisiyatifine bırakılmaktadır. Bahsi geçen hususun sebebi sadece merkezi otorite olmaması değil; aynı zamanda kripto paraların sahip olduğu blok zincir teknolojisidir. Bu bağlamda ilk kısımda kripto para işlemlerinin teknolojik temelini oluşturan blok zincir teknolojisine değinilmiştir.

Kripto para işlemleri ilk olarak bitcoin ile başlamıştır. 2009 yılında başlayan bitcoin ile başlayan bu işlemler popüler bir hale gelince BDDK yatırımcılara bir basın toplantısıyla uyarıda bulundu. Zamanla daha fazla yaygınlaşan kripto para işlemlerinde 2021 yılına gelindiğinde sistemin aksaklıkları dolandırıcılık eylemleriyle gün yüzüne çıkmaya başladı. Buna istinaden devlet bir yönetmelik çıkartarak öncelikle kripto paranın bir ödeme aracı olmadığını ifade

¹ Bu çalışma 2-4 Ağustos 2021 tarihlerinde düzenlenen “Euroasia International Congress on Scientific Researches and Recent Trends-VIII” kongresinde sunulan “Kripto Paralarda Mali Güvenlik ve Denetim Sorunu” adlı bildirden türetilmiştir.

² Öner GÜMÜŞ, Doktor Öğretim Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Tavşanlı Meslek Yüksekokulu Muhasebe ve Vergi Bölümü, oner.gumus@dpu.edu.tr, ORCID ID orcid.org / 0000-0002-3231-3293, Ersin Nail SAĞDIÇ, Doktor Öğretim Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü, ersinnailsagdic@dpu.edu.tr, ORCID ID orcid.org / 0000-0002-4022-8515.

etti, sonrasında ise MASAK çeşitli yaptırımlarla kripto para işlemlerini takibe almaya başladı. Zaten kripto paranın da dünyada ortaya çıkan olaylardaki olumsuz rolü sebebiyle takip edilmeyi gerektirecek mali işlemleri bünyesinde barındırmaktaydı. Söz konusu hususlar ikinci bölümde ele alınmıştır.

Kripto para vergilendirilmediği için vergide adalet ve eşitlik ilkelerine bir aykırılık durumu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla vergi denetiminin gerçekleştirilmesi kaçınılmaz bir çözüm olarak belirmektedir. Bununla birlikte vergi denetimi kripto para işlemleri için gerçekleştirilememektedir. Bunun için öncelikle kripto paranın dijital para birimine çevrilerek Merkez Bankasına tanınması sağlanmalıdır. Sonrasında ise yapılan denetimle değer artışı kazancı üzerinden vergilendirilmelidir. Son bölümde söz konusu hususlara vurguda bulunularak çalışma sonlandırılmıştır.

2. Blok Zincir Teknolojisi

Dağınık bir ver tabanı, merkezi olmayan mutabakat mekanizması ve kriptografik algoritmaların birleşimi blok zincir olarak tanımlanmaktadır (Tanrıverdi vd., 2019: 204). Blok zincir sözcüğü şifrelenmiş veri kümesi olan “blok” ve söz konusu blokların öncesindeki bloklara şifrelenmiş imzalar yoluyla bir araya gelmesini anlamına gelen “zincir” kelimelerinin birleşmesinden oluşmaktadır (Türkiye Bilişim Vakfı, 2019: 13). Blok zincir modeli iki kavramdan meydana gelmektedir (“Blokzincir teknolojileri”, 2017):

- Kayıtlar: İlgili blok zincir üzerindeki demirbaş girdisi, müşteri kayıtları, para aktarımı vb. her türlü içerik bilgisidir.
- Bloklar: Kayıtların birleştirilmek suretiyle belli aralıklarla içine yazıldığı bloklar, kriptografik özel algoritmaların ve dijital imzaların kullanılmasıyla oluşturulmaktadır.

Blok zincir güçlü kriptografi tekniklere sahip ve tek bir merkez yerine tüm kullanıcılara dağıtılmış veri yapısı bulunmaktadır (Firat ve Daşdemir, 2021: 88). Blok zincirin çalışma mantığı şu şekildedir (Avunduk ve Aşan, 2018: 378): İlk veri girişiyle başlayan zincir sonsuza kadar gidebilecek bir yapıya sahip olup, verilerin eklenme süreci tek bir noktadan başlamakla birlikte zincire dahil olan bütün kullanıcılar eski verileri sistemlerine yüklerler ve sonraki süreçte sisteme dahil olan kullanıcı bir kod üretir ki ana zincir olarak da isimlendirilen en uzun blok zincirine eklenir ve sistemdeki bilgiler bütün zincirlerde saklanır.

İşte kripto paralar da kriptografi temelli blok zincir olarak adlandırılan bu yapı kullanılarak oluşturulmuştur (Özkul ve Baş, 2020: 58). Blok zincir teknolojisinin kripto para mantığıyla nasıl işlediği şu şekilde izah edilebilir (Yıldırım, 2019: 268):

- A kişinin B kişisine para göndermek istediği varsayalım.
- Bahsi geçen işlem çevrimiçi bir şekilde blok olarak tanımlanır.
- Söz konusu blok tüm ağdakilere dağıtılır.
- Gönderim işlemi ağdakilerce onaylanır.
- Blok zincire ekleme ve işlem kaydı gerçekleştirilir.
- Böylelikle A kişisinden B kişisine para transferi sağlanır.

Bu bağlamda kripto paralara ilişkin işlemlerde kullanılan teknolojinin blok zinciri teknolojisi olduğunu ifade etmek mümkündür. Söz konusu teknoloji dağınık olduğu için de merkezi bir otoritenin bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Bu merkeziyeti olmayan otoritenin kripto para için de geçerli olacağı hususu ise izahtan varestedir.

3. Kripto Para: Genel Bir Çerçeve

İngilizcesi “crypto currency” olan ve internet aracılığıyla kullanılıp hiçbir merkezi otoritesi olmayan sanal para birimini ifade eden kripto para sanal cüzdanlara belirli şifre varyasyonlarıyla yerleştirilir ve yine şifre varyasyonlarıyla çıkarılabilir bir özelliğe sahip olup, kişi yahut kurumlar kripto parayla harcama yapabilir veya onu reel para olarak kabul edebilir (“Kripto paralar, bitcoin”, 2017).

Kripto para ilk olarak bitcoin ismiyle 2009 yılında Satoshi Nakamoto tarafından 21 milyon adet ile kurulmuş olup, bitcoinin milyonda birine de teknik olarak Satoshi denmektedir ("Cryptocurrency", 2017). Bununla birlikte kripto para birimleri sadece bitcoinle sınırlı olmayıp, Ethereum, Binance Coin, Ripple, Tether, Holo gibi yaklaşık 5500'ün üzerinde kripto para birimi bulunmaktadır ("Tüm kripto paralar", t.y.).

Kripto paraların ortaya çıkışından sonra yatırımcıların ve kullanıcıların daha kolay işlem yapabilmesi adına kurulan platformlara kripto para borsaları olarak adlandırılmakta olup, söz konusu platformlarda kredi kartı ile hızlı bir şekilde işlem yapılabilen ve ayrıca bu borsalarda kripto para- kripto para işlemleri de gerçekleştirilebilmektedir ("Küresel kripto para", t.y.). Günümüzde 504 tane kripto para borsa platformu olup, bunların 259 tanesinin kripto para piyasası değeri varken, geriye kalanlar başlangıç aşamasındadır ve söz konusu platformlarda yaklaşık 19000 piyasanın mevcudiyetinden bahsedilmekle birlikte, bu rakam ülkelerin koşullarına göre sürekli değişiklik göstermektedir ("How many cryptocurrency", 2021).

Bu kadar geniş bir alana yayılan kripto paraların ülkelerin dikkatinden kaçması ise düşünülemez. Bu bağlamda kripto parayı ödeme aracı olarak kabul eden ülkelere ilişkin şu hususlardan bahsedilebilmesi mümkündür ("Bitcoin'le ödeme alan", 2020; "Dijital para ile vergi", 2021):

- Blok zincir girişimiyle ön plana çıkan İsviçre, kripto para girişimlerine ilişkin yasal vergileri azaltan yeni vergi kanunları yoluyla işletmelerin kripto para işlemlerini yapmasına teşvik etmektedir.
- Almanya ise kripto parayı yasal bir finans aracı olarak resmen tanımış olup, kripto paralara ilişkin kanuni statüleri için net bir çerçeve çizmiştir.
- Çin, Estonya, Rusya ve Güney Kore ise kendi kripto para birimlerini piyasaya sürme hazırlığı içindedirler.
- Venezuela kendi ulusla kripto para birimi olan PETRO'yu kullanmaya başlamış olup, 355 belediyesinden 305 tanesinde vergi ödemesinin PETRO ile gerçekleştirilmesini kabul etmiştir.
- ABD'nin Ohio eyaleti ile İsviçre ve Kanada'da bulunan bazı kanton ve belediyelerde kripto paralar vergi tahsilatlarında geçerli bir ödeme aracı olarak kullanılmaktadır.

Kripto parayı ödeme aracı olarak kabul eden ülkeler ve uygulamalara bakıldığında ise kripto paranın uygulama anlamında halen tam olarak yerleşmediği görülmektedir. Bu da kripto paraların avantajı olduğu kadar dezavantajları olduğunu da bir ispatı niteliğindedir. Kripto paraların avantajları ve dezavantajları şunlardır ("Kripto paraların avantajları", 2018):

- Avantajları: Hız/zaman ve mekân açısından bir sınırlamanın olmaması/sanal olduğu için cüzdan gibi çalınma riskinin bulunmaması.
- Dezavantajları: Şirketler halen kripto paraya güvenmedikleri için kullanımının reel paraya göre daha düşük olması/işlem hacmi düşük olduğu için en küçük bir olayın büyük bir dalgalanma yaratması/yasal bir çerçeve olmadığı için hak aramanın zor olması.

Kripto paranın dezavantajlarını yansıtan bazı mali olayların varlığından bahsetmek mümkündür. Bu bağlamda kripto paraya ilişkin olumsuz örnekler şu şekillerde ifade edilebilir:

- Eski CIA ajanı Richard LaTulip kripto para işlemlerinin yeni başladığı zamanlarda bilgisayar suçluları arasında kripto paralar ile birçok bilgi edindiğini ifade etmiştir ("Eski bir gizli istihbarat", 2021). Söz konusu örnek sistemin ne kadar manipülasyona açık olduğunu göstermesi bakımından anlamlıdır.
- 2016 ABD seçimlerinde Rus Askeri İstihbarat Teşkilatı'nda çalışan 15 kişi, sanal para kazanmak suretiyle seçimleri manipüle etmeye çalışmıştır ("İstihbarat operasyonlarında kripto", 2021). Bu örnek kripto paranın seçmen tercihlerini çarpıtmada kullanılabileceğine işaret etmektedir.
- Kuzey Koreli bilgisayar korsanları ABD'de yer alan bankalardan yaklaşık 1,3 milyar dolarlık kripto para çalmıştır ("Üç Kuzey Koreli", 2021). Finansal sistemin kripto paralar konusunda ne kadar zayıf kaldığını göstermesi bakımında bahsi geçen örnek önem arz etmektedir.

- Türkiye’de son zamanlarda bir kripto para şirketinde 2 milyar dolar civarında dolandırıcılık yapıldığına yönelik iddialar neticesinde İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığında başlatılmış bir soruşturma bulunmaktadır (“Thodex'in kurucusu 2 milyar”, 2021). Bu da kripto para işlemlerinin dolandırıcılığa açık olduğunun bir göstergesidir. Zaten bu örnek kripto para dolandırıcılığı sistemin ne kadar güvensiz olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanında Türkiye %16 ile dünyada dördüncü ve Avrupa’da birinci sırada yer almaktadır (“En çok kripto para”, 2021). Dolayısıyla pazarın oldukça büyük olması sistemin güvensizliği ile birleşince bu tip vakaların ortaya çıkması kaçınılmaz olmaktadır.

Aslına bakılırsa 25 Kasım 2013 tarihinde bu konuda BDDK şu hususlara vurguda bulunarak kripto para işlemlerinin riski konusunda kullanıcıları uyarılmıştı (“Basın açıklaması”, 2013):

“... Bitcoin ve benzeri sanal paralar ile gerçekleştirilen işlemlerde tarafların kimliklerinin bilinmemesi, söz konusu sanal paraların yasadışı faaliyetlerde kullanılması için uygun bir ortam yaratmaktadır. Ayrıca Bitcoin, piyasa değerinin aşırı oynak olabilmesi, dijital cüzdanların çalınabilmesi, kaybolabilmesi veya sahiplerinin bilgileri dışında usulsüz olarak kullanılabilmesi gibi risklerin yanı sıra yapılan işlemlerin geri döndürülemez olmasından dolayı operasyonel hatalardan ya da kötü niyetli satıcıların suiistimalinden kaynaklı risklere de açıktır.”

Bunun dışında son zamanlarda kripto para piyasalarında yaşanan dolandırıcılık olaylarına karşı 16 Nisan 2021 tarih ve 31456 sayılı Resmî Gazete ’de yayımlanan ve 30 Nisan 2021 tarihinde yürürlüğe giren “Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik” uyarınca kripto varlıkların ödemelerde doğrudan veya dolaylı bir şekilde kullanılmayacağı belirtilmiştir.

Bunun haricinde Mayıs ayında MASAK hazırlamış olduğu kripto para rehberinde şu müeyyidelerin uygulanmasını öngörmüştür (MASAK, 2021: 15):

- Müşterinin tanınmasına ilişkin yükümlülüğün ihlali halinde tek bir ihlale yönelik para cezası 30.000 TL iken, söz konusu cezanın üst limiti 4.000.000 TL’dir.
- Şüpheli işlem bildirim yükümlülüğünün ihlali halinde tek bir ihlale yönelik para cezası 50.000 TL iken, söz konusu cezanın üst limiti 4.000.000 TL’dir.
- Devamlı bilgi verme yükümlülüğünün ihlali halinde tek bir ihlale yönelik para cezası 30.000 TL iken, söz konusu cezanın üst limiti 4.000.000 TL’dir.
- Söz konusu yükümlülükler uyulmaması halinde ise yükümlülere bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne adli para cezasına hükmolunacaktır.

4. Kripto Paraya Yönelik Mali Bir Değerlendirme

Vergi kanunlarının emrettiği hususların yerine getirilip getirilmediğinin ve vergi idaresinin çeşitli teknik metotlarla vergi borcunun zamanında ve gerçek tutarıyla ödenip ödenmediği konusunda araştırma yapma, tespit etme ve sağlama faaliyetlerinin bütünü vergi denetimi olarak adlandırılır (Tekin ve Çelikkaya, 2013: 49).

Vergi denetimi hususu büyük önem arz etmektedir. Önemli olmasının sebepleri ise şunlardır (Üstün, 2013: 14-17):

- Beyannamelerde bildirilen her matrahın doğru olacağına garantisinin olmaması,
- Vergide adaletin sağlanması bakımından bir ön koşul olması,
- Kişilerin hukuki güvenlikleri açısından önem arz etmesi.

Gerçek kişilerin gelir elde etmesi ile vergiyi doğuran olay gerçekleşir (Öncel vd., 1985: 36). Kripto paranın bir değişim aracı olduğu düşünüldüğünde, vergiyi doğuran olayın gerçekleştiği sonucuna ulaşılabilir. Bu açıdan bakıldığında vergi denetiminin kripto para açısından yapılmasının gerekli olduğu görülür. Dolayısıyla vergi denetimini yerine getirmesi gereken vergi idaresinin söz konusu denetimi yoklama, inceleme, arama, bilgi toplama ve istihbarat arşivi (Pehlivan, 2011: 104) çerçevesinde kripto para açısından da gerçekleştirmesi gerekir.

Mükellef veya mükellefin yükümlülükleri ile ilgili maddi olay, kayıt ve konular vergi idaresinin bilgisi dışında kalıyorsa bunların araştırılması ve tespiti yoklama yoluyla vergi denetimi anlamına gelir ki buradan anlaşılacağı üzere yoklama, olayların dış görünüşleriyle irdelenmesidir (Kızılot ve Taş, 2013: 100). Kripto para bu noktada vergi idaresinin bilgisi dışında bir faaliyet olarak belirdiğinden yoklama yoluyla vergi denetiminin yapılması gerekir. Ancak kripto para işlemleri için yoklama yapılamaması bir vergi denetimi handikapı oluşturmaktadır. Bu da kamu açısından bir vergi kaybı anlamına gelmektedir.

Vergi idaresinin mükellef beyanlarını ve bu beyanların dayanağını teşkil eden bilgi, belge, defter kayıtları ve envanterini detaylı bir şekilde araştırması vergi incelemesi olarak adlandırılır (Şenyüz vd., 2012: 134). Kripto para herhangi bir mükellef beyanının söz konusu olmaması inceleme yoluyla vergi denetimi yapılamamasına neden olmaktadır. Bir başka deyişle kripto paranın yasal bir dayanağının bulunmaması inceleme yoluyla denetim yapılmasına ve bu nedenden ötürü de bir vergi kaybına sebebiyet vermektedir.

Arama kararının gerekli olduğu gerçeği ışığında elde edilen bilgilerin kanuni düzenlemelere uygun olarak ve bütün inceleme tekniklerinden faydalanılmak suretiyle herhangi bir vergi kayıp ve kaçığının ortaya çıkarılması hususu aramalı inceleme olarak adlandırılır (Arslan, 2012: 274-275). İnceleme bakımından yetkili olanların vergi kaçakçılığı ile ilgili delillerin varlığına göre arama yapıp yapılmayacağına karar verilmektedir (Üstün, 2013: 76). Kripto paranın gizliliği dolayısıyla vergi kaçırmaya müsait bir faaliyet olması arama hususunda yeterli delillerin bulunmasına engel teşkil edeceğinden arama yoluyla vergi denetimi yapılamayacak ve bu da inceleme ve yoklamada olduğu gibi bir vergi kaybı yaratacaktır.

Bir vergi sisteminin başarılı olabilmesi, ilintili bilgilerin sağlıklı ve etkili bir şekilde izlenmesi, toplanması, değerlendirilmesi ve amaca uygun olarak kullanılmasına bağlıdır ve çağdaş olarak kabul edilen vergi sistemlerinde de vergilendirmeye esas olan bildirimlerin kıyaslanması yoluyla etkinlik sağlanmaya çalışılmaktadır (Akdoğan, 2006: 102-103). Bu noktadan hareketle vergi idaresi de bilgi toplama yoluyla vergi denetimini Merkez Bankası ve diğer bankalardan ticaret ve tapu sicil kayıtlarını talep ederek gerçekleştirmektedir (Bilici, 2011: 76). Ancak kripto paranın bağlı bulunduğu yasal bir dayanak olmadığından bilgi edinme yoluyla da vergi denetimini gerçekleştirmek mümkün olmamakta ve dolayısıyla yine bir vergi kaybı söz konusu olmaktadır.

Vergide kayıp ve kaçak ortaya çıkmasına sebep olan mükelleflerin kolayca tespit edilebilmesi ve inceleme elemanlarının sağlıklı bilgi akışına sahi olma amaçlarını güden vergi istihbarat arşivi, toplanan bilgilerin saklandığı yerdir (Pehlivan, 2011: 105). Bu açıdan kripto para işlemlerinin gizlilik arz ettiği düşünüldüğünde herhangi bir istihbarat arşivi de oluşturulmayacağından yine bir vergi kaybının ortaya çıkması söz konusu olacaktır.

Vergi denetimi ile ilgili hususlar dikkate alındığında her ne kadar devlet yönetmelik çıkarmış olsa da ve MASAK takibat yapsa da öncelikle Merkez Bankası tarafından kripto paraların tanımlanması gerekmektedir. Bu ise kripto parayı dijital para birimi haline getirmekle mümkün olabilir. Zira kripto paranın arkasında merkez bankası yokken, dijital paranın arkasında merkez bankası vardır (Detaylı bilgi için bkz. Ulusoy, 2021, 30 Nisan). Kripto paranın Merkez Bankasınınca tanınması ise bilgi edinme yoluyla verginin denetiminin yapılabilmesi anlamına gelmektedir.

Bu süreç sonrasında ise kripto paranın nasıl bir vergilendirmeye tabi tutulması sorunu ortaya çıkmaktadır. Kripto paranın vergilendirilmesinde gelirin diğer unsurlarından farklı olarak değer artışı kazancı üzerinden vergi alınabilir (Detaylı bilgi için bkz. Türkmen, 2021, 5 Nisan). Zira diğer kazanç ve iratlar bakımından gelirin devamlılığı esas olmayıp, değer artışı kazançları da diğer kazanç ve iratların bir unsurudur (Saraçoğlu, 2018: 141). Kripto paraların değer artışı kazançları üzerinden vergilendirilmesini bir örnekle açıklayabilmek mümkündür:

- 30.000 TL'lik bir ortaklık hissesi elden 180.000 TL'ye çıkarıldığı takdirde ve bu elden çıkarma neticesinde 10.000 TL maliyet bedeli ortaya çıkarsa değer artışı kazancı üzerinden ödenecek gelir vergisi şu şekilde hesaplanır: $180.000 - 30.000 - 10.000 = 140.000$ TL - 19.000 TL (istisna tutarı) = 121.000 (vergiye tabi matrah). 2021 yılı için gelir vergisi diliminde 121.000 TL'nin tekabül ettiği oran %27'dir. Dolayısıyla ödenecek gelir vergisi $121.000 \times \%27 = 27.760$ TL olur.

- Kripto para üzerinden aynı miktarda değer artışı olursa ödenmesi gereken gelir vergisi şu şekilde hesaplanır: $180.000 - 30.000 = 150.000$ TL - 19.000 TL (istisna bedeli) = 131.000 TL (vergiye tabi matrah). 131.000 TL'ye gelir vergisi diliminde tekabül eden oran ise %35'tir. Dolayısıyla ödenecek gelir vergisi $131.000 \times \%35 = 30.540$ TL'dir.

Hukukta somut olayın soyut hukuk kurallarına uygun olması tipiklik olarak adlandırılır (Şenyüz vd., 2021). Dolayısıyla kripto paranın değer artışı kazancı üzerinden vergilendirilmesi için bahsi geçen hususun ayrıca Gelir Vergisi Kanunu'nda yer alması gerekmektedir.

5. Sonuç

Kripto para piyasalarında yatırımcıların normalden fazla gelir elde etmesi reel ekonomi açısından sıkıntı yaratır. Şöyle ki; kripto para piyasalarından gelir elde eden bireylerde ikame etkisi gelir etkisinden büyük olur ve bireyler emek piyasasına katılarak üretimde bulunmak yerine; boş zamanı tercih ederek reel üretimden uzaklaşır. Bu da tıpkı 1929 Büyük Buhranında olduğu gibi bir balon ortaya çıkmasına sebep olur.

Kripto paralara ilişkin ortaya çıkan vurgunlarda sürekli dile getirilen bir husus da batan yatırımcıların zararlarının telafi edilmesi gerekliliğidir. Ancak devlet 25 Kasım 2013 yılında –ki bu çok erken ve açık bir uyarıydı– kripto parayla ilgili çekincelerini ve yatırımcıların bu alandan uzak durması gerektiği belirtilmişti. Bu bağlamda devletin garanti vermediği bir ortamda batan yatırımcıların finanse edilmesi hukuka ve hakkaniyete aykırı bir durum ortaya çıkaracaktır. Zira devlet bu konuda bir garanti vermediği gibi; az önce de ifade edildiği üzere yatırımcılara uyarılarda da bulunmuştur. Bununla birlikte kripto para borsalarında dolandırıcılık eyleminde bulunan şirket yetkililerinin adli ve ticari düzeni bozdukları gerekçeleriyle yargılanmaları da elzem bir durumdur.

Kripto para piyasaları bir ülkenin seçimlerini manipüle edecek bir potansiyele sahiptir. Şöyle ki; siyasi partiler oy maksimizasyonu, seçmenler ise fayda maksimizasyonu peşindedirler. Ancak siyasi partilerin oy maksimizasyonu yapabilmeleri için de ciddi bir finansmana ihtiyaçları vardır. Kripto para gibi denetimsiz piyasalardan elde edilen gelirler başka bir ülkede seçimi kaybedecek bir partinin seçimi kazanabilmesine neden olabilirler. Böyle bir durum ise seçmen algılarını çarpıtarak üretilmesi gereken kamusal mal ve hizmetler yerine üretilmesi gereksiz mal ve hizmetlerin sunumu olarak ortaya çıkacaktır.

Kripto paralar için 16 Nisan 2021 tarihinde yapılan düzenleme aslında neyin yapılması değil; neyin yapılmaması gerektiği üzerinde odaklanmıştır. Şöyle ki; kripto para ile yatırım yapmak isteyen bir yatırımcı bu düzenleme ile yatırım yapmaktan vazgeçebilecektir. Benzer şekilde otellerde konaklama ücretini kripto para ile ödeyecek turistlerde gelmeme yönünde bir tercihte bulunarak turizmde gelir kaybı yaşatabilecektir. Bununla birlikte kripto para TL'den uzaklaşıp dolar ve altına giden yatırımcı için bir alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla yapılan bu düzenleme ile devletin sistemin dışında bir para olmasını istemediği görünmektedir. Zira sistemin dışındaki paranın vergilendirilmesi oldukça zordur. Özellikle içinde bulunulan konjonktürde sistemin dışında para bulunması devletin vergi gelirlerinden mahrum olması anlamına gelmektedir. Bu ise kamusal mal ve hizmet üretiminin finansmanında aksaklıklar yaşanmasına sebep olur.

Vergi almak devletin egemenlik hakkının bir göstergesidir. Dolayısıyla vergi denetimlerini gerçekleştirerek değer artışı kazançları üzerinden kripto para borsalarından alınacak gelir vergileri devletin bu alanda da söz sahibi olmasını sağlayacaktır. Kuşkusuz burada tipiklik unsuruna da önem verilmesi kripto paranın vergilendirilmesinin, özel vergi hukuku alanında yasal bir hale getirilmesini sağlayacaktır. Bu minvalde yakın bir zamanda kripto paraya ilişkin işlemlere vergi getirilmesi sürpriz olmayacaktır.

Sonuç olarak kripto paranın öncelikle bir dijital para birimi olarak tanımlanması gerekmektedir. Böylelikle vergi denetimi gerçekleştirilebilecektir. Vergi denetimi gerçekleştirildikten sonra ise kripto paralar değer artışı kazançları üzerinden vergilendirilerek gelir elde edilmesi ve bu yolla kamusal mal ve hizmetlerin finansmanı mümkün olabilecektir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma için etik kurul izni alma gerekliliği yoktur. Etik kurul izni bulunmamaktadır.

Destek Beyanı

Araştırma herhangi bir kurum ve kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

Çıkar Beyanı

Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makaleye 1. Yazar (%60), 2. Yazar (%40) oranında katkı sunmuştur.

Kaynaklar

- Akdoğan, A. (2006). Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Arslan, M. (2012). Vergi Hukuku. Bursa: MKM Yayıncılık.
- Avunduk, H. ve Aşan, H. (2018). Blok Zinciri (Blockchain) Teknolojisi ve İşletme Uygulamaları: Genel Bir Değerlendirme. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 33 (1), 369-384.
- Basın açıklaması. (2013, 25 Kasım). Erişim adresi <https://www.bddk.org.tr/Duyuru/EkGetir/510?ekId=530>
- Bilici, N. (2011). Vergi Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bitcoin'le ödeme alan ülkeler. (2020, 3 Temmuz). Erişim adresi <https://www.icrypex.com/tr/blog/bitcoin-le-odeme-alan-ulkeler>
- Blokcincir teknolojileri. (2017). Erişim adresi <https://blokcincir.bilgem.tubitak.gov.tr/blok-zincir.html>
- Cryptocurrency. (2017, 21 Haziran). Erişim adresi <https://www.mahfiegilmez.com/2017/06/cryptocurrency.html>
- Dijital para ile vergi ödenebilir mi?. (2021, 3 Şubat). Erişim adresi <https://www.dunya.com/ekonomi/dijital-para-ile-vergi-odenebilir-mi-haberi-487553>
- En çok kripto para kullanılan ülkeler belli oldu: Türkiye Avrupa'da birinci dünyada dördüncü. (2021, 20 Şubat). Erişim adresi <https://www.ntv.com.tr/ekonomi/en-cok-kripto-para-kullanilan-ulkeler-belli-oldu-turkiye-avrupada-birinci-dunyadadorduncu,2yYbosOdhE2LAGwgck5CA>
- Eski bir gizli istihbarat ajanının kripto para itirafları. (2021, 9 Ocak). Erişim adresi <https://koinbulteni.com/eski-bir-gizli-istihbarat-ajaninin-kripto-para-itiraflari-90721.html>
- Firat, S. ve Daşdemir, E. (2021). Kripto Paralarda Miktar Teorisi Uygulaması: Bitcoin Örneği ve Covid-19 Salgının Etkisi. İstanbul İktisat Dergisi, 71 (1), 81-102.
- How many cryptocurrency exchanges are there?. (2021, 27 Temmuz). Erişim adresi <https://www.cryptimi.com/guides/how-many-cryptocurrency-exchanges-are-there>
- İstihbarat operasyonlarında kripto para dönemi. (2021, 5 Şubat). Erişim adresi <https://www.trthaber.com/haber/gundem/istihbarat-operasyonlarinda-kripto-para-donemi-553935.html>
- Kızılot, Ş. ve Taş, M. (2013). Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kripto paralar, bitcoin ve blockchain. (2017, 11 Kasım). Erişim adresi <https://www.mahfiegilmez.com/2017/11/kripto-paralar-bitcoin-ve-blockchain.html>
- Kripto paraların avantajları ve dezavantajları. (2018, 25 Şubat). Erişim adresi <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/kobi/kripto-paralarin-avantajlari-ve-dezavantajlari-40747869>
- Küresel kripto para borsaları. (t.y.). Erişim adresi <https://coin-turk.com/dunya-borsalari>
- MASAK. (2021). Kripto Varlık Hizmet Sağlayıcıları İçin Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Yükümlülüklerle İlişkin Temel Esaslar.

- <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/12/2021/05/Kripto-Varlik-Hizmet-Saglayicilar-Rehberi.pdf> (Erişim Tarihi: 10.08.2021).
- Öncel, M., Çağan, N. ve Kumrulu, A. (1985). Cilt 1: Vergi Hukuku. 2. Basım. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 548.
- Özkul, F. U. ve Baş, E. (2020). Dijital Çağın Teknolojisi Blokzincir ve Kripto Paralar: Ulusal Mevzuat ve Uluslararası Standartlar Çerçevesinde Mali Yönden Değerlendirme. Muhasebe ve Denetime Bakış, 20 (60), 57-74.
- Pehlivan, O. (2011). Vergi Hukuku. Trabzon: Murathan Yayınevi.
- Saraçoğlu, F. (2018). Türk Vergi Sistemi. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Şenyüz, D., Yüce, M. ve Gerçek, A. (2012). Vergi Hukuku. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Şenyüz, D., Yüce, M. ve Gerçek A. (2021). Türk Vergi Sistemi. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Tanrıverdi, M., Uysal, M. ve Üstündağ, M. T. (2019). Blokzinciri Teknolojisi Nedir?: Alanyazın İncelemesi. Bilişim Teknolojisi Dergisi, 12 (3), 203-217.
- Tekin, F. ve Çelikkaya, A. (2013). Vergi Denetimi. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Thodex'in kurucusu 2 milyar dolarlık vurgun soruşturması. (2021, 22 Nisan). Erişim adresi <https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/thodexin-kurucusu-2-milyar-dolarlik-vurgun-sorusturmasi-574973.html>
- Tüm kripto paralar. (t.y.). Erişim adresi https://tr.investing.com/crypto/currencies?__cf_chl_jschl_tk__=125acd9390f31fe8e303904699884064eb9faf1b-1619543934-0-AXRSNOSsziWF5k2dAFclbNanRM6cALvOBarEhLK1XpbSIhXFScxxqINVauKalsQVqLNKO6Wue025sewb76ogh1iSqT8YXlvosfMVC4xkSjwzXKjbNPAQX-WUuQRyJ8_N9nZppiRE7CuOkQxhOUwldfyoCchbAZCTObligAJ574zaEnFAVvAV3Vns1Xuke3a6Tf3qcDOReupk eVdCDGUXXhHGy5mVqIZ_L4ve6m2YSWMI1LNmoEb8PCAdpmHBKpZrsOF8vX9UhVi6wXT_qb2b60C6VcTnT xdykZwJqv7oXijn5IDm0h0mLZSdWzSj8czArv16tYu0oHerGY_17zJsfzq51wJSGJctZHynA2b6xLArZUUPdtQDO bHwsPOTOovjqg-pHrMmxyEullAuZmY9HyeZLtbElGwenZ1QjEbAf7AjTogxv5rRzEIN__vlvz78l_n-IRqMUZ8RkwDRORN0XhFp8IVSAQRuZxh2EbKN8SDr
- Türkiye Bilişim Vakfı. (2019). Blokzinciri Teknolojisi Terminoloji Çalışması. İstanbul: Rumi Matbaacılık.
- Türkmen, N. (2021, 5 Nisan). Kripto Paraların Vergilendirilmesi. <https://www.sozcu.com.tr/2021/yazarlar/nedim-turkmen/kripto-paralarin-vergilendirilmesi-6353978/> (Erişim Tarihi: 10.08.2021).
- Ulusoy, A. (2021, 30 Nisan). Dünya Dijital Paraya Koşuyor. <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ahmet-ulusoy/dunya-dijital-paraya-kosuyor-2058338> (Erişim tarihi: 10.08.2021).
- Üç Kuzey Koreli istihbarat yetkilisi ABD merkezli bankalardan 1,3 milyar dolar değerinde kripto para çaldı, ABD Adalet Bakanlığı soruşturma başlattı. (2021, 18 Şubat). Erişim adresi <https://medyascope.tv/2021/02/18/uc-kuzey-koreli-istihbarat-yetkilisi-abd-merkezli-bankalardan-13-milyon-degerinde-kripto-para-caldi-abd-adalet-bakanligi-sorusturma-baslatti/>
- Üstün, Ü. S. (2013). Nasıl Bir Vergi Denetimi ve Vergi Yargısı. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Yıldırım, M. (2019). Blok Zincir Teknolojisi, Kripto Paralar ve Ülkelerin Kripto Paralara Yaklaşımları. Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 10 (20), 265-277.